

СТАНОВИЩЕ

относно научната продукция на

д-р Мирослава Борисова Манолова, кандидат за заемане на академична длъжност „доцент“ по Наказателно право към катедра „Наказателноправни науки“ в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, от д-р Юлиана Младенова Матеева, назначена на академична длъжност „доцент“ във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ и Югозападния университет „Неофит Рилски“ - член на научно жури

Със Заповед № РД 38-199/23.04.2021 г. на Ректора на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, съм определена за член на научно жури, във връзка с обявен конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по професионално направление 3.6. Право (Наказателно право) за нуждите на Юридическия факултет, катедра „Наказателноправни науки“ - ДВ, бр. 22 от 16.03.2021 г. Настоящото становище изготвям в изпълнение на посочената заповед.

Единственият кандидат за заемане на длъжността е д-р Мирослава Борисова Манолова.

Тя е завършила специалност „Право“ в Юридическия факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1995 г., след което, през 2014г., придобива образователната и научна степен „доктор“ по специалност „Наказателно право“ в същия университет. От 2000 г. д-р Манолова заема последователно длъжностите „асистент“, „старши асистент“ и „главен асистент“ в катедра „Наказателноправни науки“ и има повече от 20-годишен преподавателски стаж. Тя води лекции и упражнения по дисциплината „Наказателно право“ в Юридическия и Философския факултет на СУ, което ѝ осигурява необходимото учебно натоварване. През периода 2011 – 2019 г. д-р Манолова е участвала в пет научни проекта, а справка с цитиранията показва 13 забелязани позовавания на нейните трудове. Обобщената справка с публикациите обхваща: две монографии, едната от които е защитеният дисертационен труд, две статии в научни списания, дванадесет статии в сборници от конференции. От тях, с оглед покриване на минималните национални изисквания, по смисъла на чл. 2б, ал. 2 и чл. 4, ал. 1 от ЗРАСРБ, са

представени седем публикации: една монография, явяваща се реабилитационен труд в настоящата процедура, както и шест статии.

Всички тях приемам за рецензиране, доколкото посочената научна продукция е публикувана от кандидата след присъждане на образователна и научна степен „доктор“ и не е представяна в предходни конкурсни процедури. Статиите, публикувани преди реабилитационния труд, а именно: „Ретрибутивната теория за наказанието, или защо наказваме“, „За справедливото наказание и Аристотел“, „Популизмът и българският наказателен закон“, „За съответствието между наказание и престъпление. Принцип срещу очаквания“, „Три теории за наказанието и един принцип“, съдържат част от изследването и показват устойчивия интерес на автора към темата и последователността на защитаваните от него научни тези. Доколкото преповтарят в съдържателно отношение реабилитационния труд, не следва да бъдат отделно коментирани в настоящата процедура.

Статията „За принципите на законоустановеност и съответствие на престъпленията и наказанията – повече от век след първия български наказателен закон“ съдържа и някои нови моменти, които я отличават от реабилитационния труд. Качеството, а - доколкото *de lege lata* следва да коментираме и количеството на представената научна продукция - обуславят извод за нейното съответствие с минималните наукометрични показатели по смисъла на ЗРАСРБ и правилника по прилагането му.

Хабилитационният труд, представен за участие в конкурса, е посветен на исконен въпрос в наказателното право – защо наказваме. Проблемът за целите на наказанието, теориите, които стоят зад тях и практическото измерение над надмощието в тяхното съотношение е винаги актуален, макар частично изследван и преди. Монографията е в обем от 208 страници, научният апарат обхваща убедителен обем книжнина на български, английски и руски език. Позоваванията под линия са 397 на брой.

Написаното се чете „на един дъх“. То е интересно и поднесено по начин, който „грабва“ читателя и задържа вниманието му като роман, като това ни най-малко не се отразява на научното му звучене. Изложението изобилства с примери от българската и чуждата законодателна практика, с които са илюстрирани изводите на автора. Много умело се борави с позоваването под линия, като изложението се

„отърсва“ от конкретиката, без тя да се изоставя като подкрепяща отделните твърдения. Прави впечатление големият брой използвани англоезични произведения. Кандидатът познава и се позовава както на публикуваните трудове по темата, така и на общотeorетични постановки. Трудът е стегнат и показва както високата обща култура на кандидата за академичната длъжност, което ми се струва важно и относимо, така и необходимото ниво на познаване и вникване в наказателноправната материя. Подходът е интердисциплинарен: както философските, така и криминологични, и исторически аспекти на разглежданата тема са изведени и анализирани. Не забелязах повторения, неточности или езикови грешки. Всичко това за мен изразява уважение към читателя и оставя много приятно общо впечатление.

Някои от по-съществените приносни моменти са следните:

Написаното е първата цялостна монографична разработка, посветена на целите на наказанието. Проведен е обстоен анализ на ретрибутивната, утилитарната и смесените теории за целите на наказанието, които са разгледани в исторически и сравнителноправен план. Много интересна е съпоставката между САЩ и Русия, по отношение проявлението на една и съща теория за целите на наказанието – утилитарната - и проекцията ѝ в създаването на нормативни предпоставки за сходни по мащаб и свирепост репресии и несправедливост при наказването.

Проследена е нормативната основа – на законово и на конституционно ниво - в исторически план от първия НЗ от 1896 г. до днес. Изведени са общата цел на наказанието, обвързана с чл. 1 НК и непосредствените цели на наказанието, очертани в чл. 36 НК, като е открит акцентът върху целта за поправка и превъзпитаване на дееца.

В дълбочина се познават и са посочени и анализирани всички теоретични разработки, посветени на целите на наказанието в българската наказателноправна теория. Въз основа на тях, се прави извод за смесения характер на настоящия възглед относно наказанието, което по целите си е утилитарно, но в ограничителните рамки, типични за ретрибутивизма, които д-р Манолова обвързва с двата принципа относно наказанието – за личния му характер и за съответствието му с извършеното престъпление. Вторият от тези принципи се посочва като законово препятствие пред предвиждането от законодателя на твърде

сурови наказания и преследване чрез тях единствено на генерално превантивни цели.

Анализирани са тенденциите, които се очертават при проследяване промените в НК в последните десетилетия. Трайният интерес на кандидата за заемане на академичната длъжност към дисертационната ѝ тема се откроява и в ползваните от нея примери – едно от проявленията на тенденцията към ожесточаване на репресията е именно при престъпленията, свързани с наркотични вещества. Другите емблематични примери са свързани с неимоверно завишеното наказание при престъплението отвлечане и предложенията от 2020 г. за промяна наказателноправния режим на непълнолетните и повишаване наказанията при някои престъпления против транспорта.

Сериозно внимание е посветено на явлението популизъм, неговите наказателноправни измерения, както и сериозната опасност, която крие на тази плоскост. Представени и анализирани са резултатите от две изследвания на общественото мнение – сравнително актуалното от скандинавските държави и проведеното у нас през миналия век – които навеждат на аналогични изводи. Те обосновават и предложението за провеждане на такива изследвания, предхождащи внасянето на предложения за ИДНК. Напълно споделям това предложение, като се има предвид, че мотивите към законопроектите твърде често са схематични, от типа „защото така“, и никога не почиват на задълбочен анализ на необходимостта от съответната промяна, а изискуемата по закон оценка на въздействието само условно може да бъде наречена така. Това обяснява, разбира се, и всички проекции на стихийността в наказателното законодателство – неподчиняването на промените на единна наказателна политика, „лъкатушенето“ на законодателя от една крайност в друга и после завръщането към предишната, работата „на парче“, без съобразяване с духа на наказателното законодателство и на общите правни принципи, геометричната прогресия на репресивността на наказателния закон в резултат на наказателноправния популизъм или – както много удачно е обобщила д-р Манолова – фактът, че той става все повече наказателен и все по-малко закон. Използвани са множество експресивни примери, които – макар да не са собствени на автора – са умело подбрани от него, правят прочетеното ярко запомнящо се, много добре онагледяват отделните теории и показват, изведени до край, до какво би довело абсолютизирането на която и да било от тях от законодателя.

Някои незначителни бележки: в първа глава, в която е чувствително влиянието на англоезиковата литература, в резултат на недоглеждане в превода, се срещат някои изрази като „излежаване“ на наказание, използват се като взаимозаменяеми термините „наказание“ и „присъда“. При коментара на неприетото от законодателя ЗИДНК за нова редакция на чл. 63, се прави извод, че при такава промяна, ще може да се налага наказание доживотен затвор без замяна на непълнолетни лица – по повод на което – в защита на законодателя – правя бележката, че с този ЗИДНК не беше предложена и нова редакция на чл. 38, ал. 2 НК, така че поне това най-тежко наказание нямаше да може да бъде наложено на лице, което по време на извършване на деянието не е навършило двадесет години.

Отправените бележки са пренебрежимо незначителни и в никаква степен не накърняват безспорните приноси на автора. Всички те са коректно отразени в съответната справка и несъмнено представляват резултат на индивидуален творчески процес.

Не познавам лично д-р Манолова, само задочно – от нейните трудове.

Приемам, че представената от кандидата научна продукция удовлетворява изискванията на ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане, предвид което, считам, че научното жури, чийто член съм, следва да вземе решение гл. ас. д-р Мирослава Борисова Манолова да заеме академичната длъжност „доцент“ по Наказателно право в катедра „Наказателноправни науки“ към Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, за което ще гласувам убедено положително.

3.06.2021г.

Изготвил становището:

Варна

/доц. д-р Юлиана Матеева/